

Winterwater

Van Lex Paleaux verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Als de dood zucht
Liften naar de hemel

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Lex Paleaux

Winterwater

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 7245 2

ISBN 978 90 263 7246 9 (e-book)

© Oorspronkelijke editie 2020 Lex Paleaux
(uitgeverij In de Knipscheer, Haarlem)

Herziene editie 2026 Lex Paleaux

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagillustratie © Shutterstock / Matpix

Foto auteur © Mark Uyl

Ambo|Anthos *uitgevers* vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor de onzichtbare, onhoorbare,
maar onmisbare.

Dat dorp van toen, het is voorbij
Dit is al wat er bleef voor mij
Een ansicht en herinneringen

Friso Wiegersma

Voor het eerst in jaren is het gezicht ontspannen, vredig bijna. Het badwater, roodbruin van kleur, steekt schrill af tegen het krijtwit dat de dood als een masker op het gezicht heeft achtergelaten. Een hand ligt losjes op de rand van de badkuip en lijkt een laatste toenadering tot het leven te zoeken. Het bloed dat langzaam over de witte tegelvloer stroomt, is een stille getuige van deze moord. De ogen staren nietsziend naar de plek waar vroeger, toen het nog mijn slaapkamer was, een poster van een torenvalk hing. Nu is het de badkamer die als laatste rustplaats dient.

Mijn kamer was klein: twee meter zeventig bij twee meter veertig.

Ik denk dat veel mensen de ruimte met de schuine wanden gezellig zouden hebben gevonden; als kind vond ik het maar krap, met te weinig ruimte voor mijn spullen. Ik had een ledikant, bedekt met een laken en een wollen deken om mij's nachts warm te houden.

Een houten stoel met een gevlochten zitting en rugleuning gebruikte ik als nachtkastje. Omdat er geen ruimte was voor een kast, hadden de kinderbijbel en zeven *Suske en Wiske's* daar

hun vaste plek. Ik moest oppassen dat de scherpe rand van de kinderbijbel niet te veel in het vlechtwerk prikte, zodat de rugleuning niet nog meer zou scheuren. Boven op de bijbel stond een wekkerradio. Naast mijn slaapkamerdeur was een klein bureau, waar ik aan kon tekenen en spelen. Wel moest ik dan van mijn ‘nachtkastje’ een stoel maken. Bij mijn broers was het heel anders; zij hadden ruime slaapkamers met een eigen wastafel en spiegel. Ze hadden allebei een groot bureau, en een stoel waar je tegenaan kon leunen, zonder dat je het vlechtwerk beschadigde. En dan hadden ze ook nog hun eigen grote kast om kleding en spulletjes in op te bergen.

Als mijn broers niet op hun kamer waren, keek ik weleens stiekem om het hoekje van de deur. Naar binnen gaan deed ik niet. Voor het jongste kind uit een gezin van drie waren de twee grote kamers verboden terrein. Ik leefde mijn leven in mijn kleine slaapkamer, sliep onder de schuine wand, waar ik droomde van een ruime kamer, grote kasten, een eigen wastafel met tegels erboven, volgeplakt met stickers, maar vooral van een eigen identiteit. Ik voelde dat ik iets miste. Ik was op zoek naar antwoorden, terwijl de bijbehorende vragen nog niet eens in mijn hoofd waren opgekomen.

Ik werd niet geslagen, tenminste, niet heel vaak. En hoewel we het niet breed hadden, kregen we normaal te eten. Toch zie ik er op jeugdfoto’s niet erg gelukkig uit, of het nu de vakantiefoto’s in Frankrijk zijn, of de huis-tuin-en-keukenkiekjes. Altijd weer dat serieuze gezicht met de vragende ogen. Hoewel de foto’s vervaagd zijn, is dat niet het geval met mijn herinneringen.

Op zaterdagavond keken we met het gezin naar de *Willem Ruis Show*. Ademloos zat ik bij mijn vader op schoot. Ik kreeg chips in een glazen schaalte en dronk cola van de Aldi. Ik moest al-

tijd heel erg lachen om meneer Ruis, die nog enthousiaster was dan de kandidaten in zijn spelprogramma. Halverwege moest ik naar bed en hoorde dan beneden het geluid van de televisie en het gelach van mijn familie. Ik was boos dat ik niet mocht opblijven en draaide de volumeknop van mijn wekkerradio flink omhoog om hun plezier te overstemmen. De radio was zwart met een harde groene plastic rand. Het was een cadeau van de buurman geweest. Er zaten verfvlekken op, omdat hij hem vroeger had gebruikt tijdens het klussen. Uit de speaker klonk een mannenstem. De stem was warm, zacht en krachtig tegelijk. Hij zong over vroeger en hij was verdrietig, tenminste dat was het gevoel dat ik er zelf bij kreeg.

Ik begon te huilen, eerst zachtjes omdat ik niet wilde dat iemand mij zou horen, maar hoe langer het liedje duurde, hoe harder ik huilde.

Het duurde dan ook niet lang voordat ik de trap naar de overloop hoorde kraken. Het was een vertrouwd geluid, in een traag ritme. De deur ging open en mijn vader kwam binnen. Hij tilde mij half uit bed en drukte mij tegen zich aan. Zijn baard kriebelde op mijn voorhoofd en de geur van zijn Fresh Up-aftershave drong mijn neus binnen. Samen luisterden we naar de laatste tonen van het lied. Toen hij vroeg waarom ik moest huilen vertelde ik hem dat ik verdrietig was geworden van de zingende man. Ik deed een poging de melodie voor mijn vader na te zingen. Het lukte alleen niet zo goed als ik zou willen en ik was alweer veel van de woorden vergeten. 'Het was iets met een tuinpad en iemand zijn papa, maar verder weet ik het niet meer.'

Mijn vader trok een nadenkend gezicht, hij kon mijn gezang niet meteen plaatsen. We keken elkaar aan en mijn vader gaf mij het antwoord op de vraag die ik hem niet durfde te stellen.

'Papa zal jou nooit in de steek laten, maar los daarvan weet je ook dat je nooit alleen bent...'

Dat laatste deel van de zin gaf mij een raar en ongemakkelijk gevoel, maar ik wist wat hij bedoelde.

We waren een strenggelovig gezin, althans zo voelde ik dat. We baden voor en na het eten, lazen elke dag in de Bijbel en gingen op zondag twee keer naar de kerk. Op school was het zo mogelijk nog strenger. Op de basisschool zong ik op maandagochtend, in mijn eentje voor in de klas, een psalm of gezang. De meester lette scherp op of de melodie en de woorden op de juiste manier gezongen werden. Met een rood hoofd zong ik het woord van de Heer, terwijl ik het gevoel had dat de hele klas mij uit zat te lachen.

Toen ik naar de middelbare school ging, werd er een nieuwe stap gezet in mijn relatie met God. Op woensdagavond ging ik naar catechisatie. Dat is een soort Bijbelstudie, waarbij de dominee het woord van God in begrijpelijke taal uitlegt. Tenminste, dat probeert hij. Rond mijn vijftiende jaar kwam daar op de donderdag nog iets bij wat ‘jeugdvereniging’ heet. Hier werd ik met leeftijdgenoten voorbereid op de zondag die komen ging. Tel daar dan nog twee uur godsdienstles per week bij op, en ik kan wel zeggen dat God heel veel van mijn tijd in beslag nam. Hij had invloed op mijn leven en dat was volgens mijn ouders en de dominee ook precies de bedoeling. Het zou mij moeten leiden naar een leven waarin God trots op mij zou zijn. Volgens mijn ouders, de school en de kerk stond het vast dat God altijd op mij lette en over mijn schouder meekiekte.

Het idee dat ik nooit helemaal alleen was en dat ik mijn gedachten voor iedereen behalve voor Hem kon afsluiten, maakte mij bang. Wat voor mij vaststond, was dat God niet alleen mijn beste vriend was, maar volgens iedereen om mij heen vooral ook zou moeten zijn.

Ik liep over van de vragen. Wat was Gods plan met mij?

Waarom had ik het gevoel dat Hij niet naar mij luisterde en hoe kon ik met Hem in contact komen? Tot mijn grote spijt kreeg ik nergens een helder antwoord op. Dat was dan ook het principe van geloven. 'God vertelt jou van alles, maar Hij zal nooit kunnen bewijzen dat wat Hij allemaal tegen je zegt, ook daadwerkelijk de waarheid is.'

De regel 'omdat God het zegt, is het zo!' vond ik toen ik de leeftijd had om naar de basisschool te gaan al ongeloofwaardig.

Iedere ochtend op de basisschool, na het Bijbelverhaal, stak ik mijn vinger in de lucht. Of het nu ging om Mozes die de zee deed openspleten, of het brood dat uit de hemel kwam regenen. Het bleef voor mij één groot vraagteken en ik wilde niets liever dan antwoorden. Na mijn zoveelste spervuur aan vragen raakte mijn meester danig uit zijn humeur. De wanhoop nabij schreeuwde hij me toe: 'Je moet erop vertrouwen dat God bestaat en dat Hij er altijd voor zal zorgen dat je niets zal overkomen.'

Die zin bleef een week door mijn hoofd spoken. Ik stelde geen vragen. Het enige wat ik deed was, zittend aan mijn tafeltje, peinzend voor me uit staren.

Ik moest vertrouwen op iemand die ik niet kon zien, maar die mij wel altijd zou beschermen en er altijd voor mij zou zijn. Het was misschien de bedoeling geweest om mij met die opmerking gerust te stellen. Het tegenovergestelde gebeurde. Ik vond de gedachte van 'het alom aanwezige bestaan van God' doodeng. De week daarop stak ik mijn vinger weer omhoog.

'Meester, mag ik u toch nog wat vragen?'

Zuchtend gaf hij mij toestemming om naar voren te komen. Mijn klasgenoten zagen mijn vragen vooral als uitstel van een rekenles of een dictee. Goedkeurend gemompel ging door de klas toen ik na een week van stilte toch weer naar voren liep.

In mijn hoofd was het idee ontstaan om het ‘alom aanwezige bestaan van God’ te bewijzen. Ik draaide mijn rug naar de meester toe, spreidde mijn armen en stelde een simpele vraag: ‘Ik kan u nu niet zien, klopt dat?’

‘Nee, vent, jij kunt mij niet zien.’

Op het moment dat hij bevestigend antwoordde, liet ik mij achterovervallen.

‘Wat doe je nou?!’ Hij schreeuwde het uit maar wist mij toch op te vangen. ‘Malle jongen, ga jij eens heel vlug terug naar je plek! Wat is nu je punt?’ Met zijn hand in mijn rug duwde hij mij terug naar mijn tafel.

Mijn medeleerlingen schoven onrustig op hun stoel heen en weer, druk door elkaar heen pratend.

‘Stilte!’ brulde de meester.

Ik liep langzaam terug naar mijn tafel en ging op de stoel staan. Ik spreidde mijn armen, zoals een vogel zijn vleugels zou spreiden.

‘U zegt dat God bestaat en dat Hij mij altijd zal beschermen. Dan zal Hij mij opvangen zoals u dat zojuist deed!’

Het was doodstil in de klas. De meester keek mij aan, de tweestrijd die in zijn hoofd woedde was in zijn ogen zichtbaar. Mij gebieden van de stoel af te komen, zou per direct al het geloof uit mij en mijn medeleerlingen stampen. Mij laten vallen was ook geen optie. Even keken de meester en ik elkaar zwijgend aan. Ik doorbrak het moment van stilte door van tien naar nul af te tellen. Mijn klasgenoten telden vol enthousiasme mee. Achttien monden klonken als één. Tien, negen, acht... Ik keek de meester recht in zijn ogen. Zeven, zes, vijf... Mijn voeten balanceerden op de rand van de stoel. Vier, drie, twee...

Ik sloot mijn ogen en wachtte op wat zou komen.

Toen mijn klasgenoten zo hard mogelijk ‘één’ brulden, liet ik

mij als een olympische schoonspringer achterovervallen. Mijn ogen waren dicht, ik hoorde dat mijn meester naar voren stormde, een meisje gilde, en ergens viel een etui van een tafel.

Mijn val leek uren te duren en ik voelde de landing niet eens. Volgens mij was ik al bewusteloos voor ik de grond raakte.

Toen ik bijkwam, lag ik in de kamer van de directeur. Ik werd wakker van zijn stem. Hij was met mijn moeder aan het telefoneren: 'Wat uw zoon heeft gedaan is onacceptabel!'

Ik hield mijn ogen gesloten maar kon een lichte glimlach niet onderdrukken. Ik had het bewezen: God bestond niet!

Thuis kreeg ik gigantisch op mijn sodemieter. Mijn moeder stond trillend van woede voor me.

'Je bent een debiel en een heiden! Zeg me wat je bent!' In de hoop het antwoord op haar vraag sneller uit mij te krijgen rammelde ze mij aan mijn schouders door elkaar.

'Wát ben je?!'

Het vragen was inmiddels overgegaan in schreeuwen. Ik keek naar mijn oranje met zwarte gympies en witte veters. Hé, mijn ene veter is los, maar dat was de verkeerde gedachte. Mijn moeder sloeg mij in mijn gezicht. Dit deed ze met de muis van haar rechterhand, die met volle kracht op mijn wang landde.

Mijn moeder was inmiddels buiten zinnen en schudde mij nu nog harder door elkaar.

'Wie niet horen wil, moet maar voelen!' Het schreeuwen was gillen geworden.

'Wát ben jij?'

Ik keek haar aan. 'Ik ben een debiel, mama,' zei ik zacht. Nog een klap.

'En een heiden.'

De dagen erna werd de stemming er niet beter op. Mijn vader en moeder kregen tientallen telefoontjes, van de school en

van andere ouders. Omdat mijn klasgenoten nogal onder de indruk waren van mijn test in Gods vertrouwen, werden er aan diverse eettafels veel vragen gesteld. Wat nog veel erger was: op school werd het mij verboden om nog vragen te stellen na het lezen in de Bijbel.

Het vervelendste vond ik nog wel dat ik op woensdagmiddag bij veel klasgenootjes niet meer mocht komen spelen. Dat vond ik jammer, ik kwam graag bij andere kinderen thuis. Ik vond het oneerlijk en begreep het ook niet goed. Terugdenkend aan dat voorval vermoed ik dat ik niet zozeer wilde bewijzen dat God niet bestond, maar juist dat Hij wel bestond.

De afstand van de bushalte naar huis is ongeveer driehonderd meter. Als ik uit de bus stap, zie ik ons huis aan de overkant van de weg al. Hoewel ik hier kan oversteken, is mij dat door mijn ouders verboden. Ik mag alleen via het zebrapad de weg over. Om daar te komen moet ik langs het kleine Van der Valk-hotel. Ik kijk omhoog om te zien of mijn beste vriend op het dakterras van het hotel staat. Ik roep zijn naam, maar er komt geen reactie. Teleurgesteld loop ik naar huis.

Bommel was een ‘vuilnisbak’. Als ik naar hem keek zag ik gewoon een hond, maar volgens mijn vader noem je een hond die geen rashond is een vuilnisbak. Zijn vacht had bij zijn kop krullen, maar bij zijn poten waren het meer lange plukken. Als hij rende, leken dat net de manen van een galopperend paard.

Zijn donkerbruine vacht glinsterde in de zon en je zag de druppels van de plas waar hij net doorheen was gerend nog op zijn vacht liggen.

Bommel voelde zich het meest op zijn gemak bij mijn vader, hij kroop het liefst bij hem op de bank. Mijn moeder wilde geen hond op de bank en dus duwde mijn vader hem op de

vloer zodra zij de woonkamer binnenkwam. Bommel leek dan te moppen door te gapen, waarbij er allerlei grappige geluiden uit zijn bek kwamen.

Het probleem met een hond is dat je hem moet opvoeden. Dat bleek niet iets te zijn waar mijn ouders veel kaas van hadden gegeten. Bommels grootste plezier in het leven was om rottigheid uit te halen. Zodra je hem even geen aandacht gaf, rende hij door het huis. Hierbij stootte hij van alles om en dus viel er nogal eens iets kapot. Soms probeerde hij zijn eigen staart te pakken, waarbij hij door de kamer tolde.

Als mijn moeder dan zijn naam schreeuwde, blafte hij hard terug, alsof hij wilde zeggen: Ik ben niet bang voor jou!

Om zijn dapperheid te bewijzen nam hij een aanloop en belandde met een grote sprong in de gordijnen. Met zijn sterke kaken beet hij zich, woest schuddend, vast in de dikke stof.

Op een dag vond mijn moeder Bommel onder het dikke gordijn, de halve rail uit het plafond gerukt. Toen was voor haar de maat vol. Bommel ging de deur uit en geen hond zou in ons huis nog een poot tussen de deur krijgen.

Mijn vader heeft mij dit verhaal keer op keer verteld. Het enige wat ons nog aan zijn geliefde viervoeter herinnert, is een foto van een rennende Bommel in de zon. Door de manier waarop mijn vader over hem vertelde voelde ik dat ik veel van hem zou hebben gehouden. Ik wilde dan ook niets liever dan een hond. Omdat dat er niet in zat, haalde ik iedere hond aan die ook maar het kleinste beetje interesse in mij toonde. Op de een of andere manier leek ik hun taal te spreken en voelden ze zich bij mij op hun gemak. Ik vond een kus van hun natte neus op mijn wang het fijnste gevoel op de hele wereld. De mooiste hond van het dorp woonde in het Van der Valk-hotel. De eigenaar was

getrouwd met een Canadese mevrouw. Een land waar mijn pake mij weleens over verteld had. De hond kwam ook uit Canada en in tegenstelling tot Bommel was deze hond wél een rashond. Ze hadden hem een Engelse naam gegeven. Jay was een hond zoals ik er nog nooit een had gezien.

Hij had een reusachtige kop, zijn vacht was dik, zacht en grijs. Met zijn blauwe ogen leek hij recht in mijn hart te kijken, waardoor ik het gevoel kreeg dat ik hem mijn grootste geheimen kon vertellen. Als ik uit de bus stapte, stond Jay meestal op het dakterras van het hotel met zijn dikke staart te kwispelen. Van enthousiasme sprong hij bijna naar beneden. Jay vloog via de buitentrap van het hotel naar beneden, om recht in mijn armen te springen. We speelden samen op het grote parkeerterrein en af en toe mocht ik hem zelfs uitlaten. Dan voelde ik me altijd heel erg trots. Met Jay aan mijn zij liep ik door het dorp en fantaseerde dat we voor altijd bij elkaar mochten blijven. Volgens de bazin van Jay luisterde hij beter naar mij dan naar wie ook. Ik glunderde als zij mij dat compliment maakte.

Elke dag kwam het moment dat we afscheid moesten nemen. Ik sloeg mijn armen om hem heen en voelde zijn neus tegen mijn wang, terwijl de haartjes van zijn oor mij kriebelden.

Op een dag moesten de eigenaar van het hotel en zijn vrouw voor hun werk weg. Ze vroegen mij of Jay een nachtje bij ons mocht logeren. Ik rende naar huis, haastte me door de keuken-deur naar binnen, waarbij ik mijn moeder bijna omverliep. De sigaret in haar hand viel daarbij op de grond.

‘Mama, mag Jay komen logeren?!’

Ze keek mij geïrriteerd aan en veegde de as met een natte theedoek van de vloer en zei tegen me dat ik best wist dat er door de week geen vriendjes van school mochten blijven slapen.

‘Nee, mam! Jay, de hond van het hotel!’ Ik beloofde haar dat

ik goed voor hem zou zorgen en dat ze niet eens zou merken dat hij er was. Ik voelde de aarzeling.

‘Mag het als het van papa mag?’

Ze knikte, maar het ging niet van harte.

Toen mijn vader later die middag thuiskwam, kreeg hij niet eens de kans om rustig in zijn stoel te gaan zitten. Ik vroeg hem of Jay een nacht mocht komen logeren en beloofde dat ik het hele huis zou stofzuigen als hij weer weg was. Mijn vader glimlachte en knikte, tot afgrijzen van mijn moeder die er waarschijnlijk op had gerekend dat mijn vader geen zin in drukte zou hebben.

Ik rende terug naar het hotel om Jay op te halen. Met een kleed waar hij graag op sliep en zijn etensbak liep ik samen met Jay ons huis in. Hij kwispelde en besnuffelde het hele huis zonder iets om te stoten. De gordijnen vond hij de moeite van het erin springen niet waard en rennen deed hij alleen buiten. Jay was de perfecte logé. Omdat hij zich zo netjes gedroeg en mijn moeder zag dat ik hem heel goed onder controle had, vond ze het goed dat hij op zijn kleed naast mijn bed zou liggen. Ik was zo blij dat ik haar knuffelde en een kus op haar wang gaf, precies zoals Jay dat altijd bij mij deed.

Die avond lag ik in bed, met Jay naast mij op de vloer.

Ik had mijn hand rond zijn grote poot en luisterde naar zijn zware ademhaling. Ik viel in een diepe slaap en droomde dat ik een schitterend doelpunt maakte toen ik ineens wakker schrok.

Jay stond naast mijn bed, zijn grote kop naar de deur gericht. Zijn oren lagen plat in zijn nek en hij gromde zachtjes. Ik fluisterde zijn naam, waarna hij twee passen achteruitliep en zijn lijf tegen de zijkant van mijn bed drukte.

Beneden hoorde ik mijn moeder tegen mijn vader schreeuwen. Ze hadden ruzie, maar ik kon niet verstaan waarover het ging. Mijn moeders schreeuwende stem schetterde via de trap